

1. „De actibus humanis."
„Wyciągi z Summy teologi św. Tomasza

2. „Wyciągi:"
„Studya nad św. Tomaszem"
„Nauka scholastyków o nieomylności papieskiej."

De actibus humanis

S. Thom. I II qu. 6: de voluntario e involuntario.

Humanorum autem actuum quidam sunt hominis proprii, quidam sunt homini et aliis animalibus communes. Et quia beatitudo est proprium hominis bonum, propinquius se habent ad beatitudinem actus, qui sunt proprie humani quam actus qui sunt homini aliisque animalibus communes.

(Secundum hoc genus actuum paullo post dicit animae passiones)

Art. 1. Utrum in humanis actibus inveniatur voluntarium

Voluntarium est actus, qui est operatio rationalis. Damasc. II, 24.

Concl. Cum homo maxime sui operis finem cognoscat, et seipsum ad illum moveat, in illius actibus maxime voluntarium invenitur.

Illa perfecte moventur a principio intrinseco, in quibus est aliquod intrinsecum principium, non solum, ut moveantur, sed ut moveantur in finem.

Art. 2. Utrum voluntarium inveniatur in animalibus brutis.

Concl. In solis hominibus, finis cognitionem perfectam habentibus, voluntarium secundum perfectam rationem invenitur, in brutis vero animalibus non nisi secundum imperfectam.

Ad rationem voluntarii requiritur, quod principium actus sit intra cum aliqua cognitione finis. Est autem duplex cognitio finis, perfecta sc. et imperfecta. Perfecta quidem finis cognitio est, quando non solum apprehenditur res quae est finis, sed etiam cognoscitur ratio finis et proportio ejus quod ordinatur ad finem ipsum; et talis cognitio finis competit soli rationali naturae. Imperfecta autem cognitio finis est, quae in sola finis apprehensione consistit, sine hoc quod cognoscantur ratio finis, et proportio actus ad finem; et talis cognitio finis reperitur in brutis animalibus per sensum et aestimationem naturalem.

+ Art. 3. Utrum voluntarium possit esse absque omni actu.

Concl. Potest nonnunquam voluntarium esse sine exteriori actu cum interiori, ut quando vult non agere, quandoque vero absque interiori actu, ut cum non vult. –

ad 1. voluntarium dicitur nõ solũ quod procedit a voluntate directe, sicut ab agente, sed etiã quod ē. ab ea indirecte, sicut a nõ agente.

Art. 5. Utrum violentia causet involuntarium.

Philosophus et Damascenus dicunt, quod aliquid est involuntarium per violentiam.

Concl. Cum violentia sit a principio extrinseco, voluntarium vero, sicut et naturale, a principio intrinseco, necessarium est violentiam causare involuntarium.

Art. 6. Utrum metus causet involuntariū simpliciter.

1. de homin. 2. Ethic. III. Gregor. Nyss. e Philosophus: hujusmodi quae per metū aguntur, sunt magis voluntaria quā involuntaria.

Concl. Quod per metū fit simpliciter voluntariū ē, secundū quid autē involuntariū.

Unumquodq simpliciter esse dicitur, secundū quod ē in actu; secundū autē quod ē in sola apprehensione, nō ē simpliciter, sed secundū quid. Hoc autē quod per metū agitur, secundū hoc ē in actu, secundū quod fit. Sic autē hoc quod fit per metū, ē voluntariū, in quantū sc. ē hic e nunc: prout sc. in hoc casu ē impedimentū majoris mali quod timebatur, sicut projectio mercium in mare fit voluntariū tempore tempestatis, propter timorē periculi. Unde manifestū ē quod simpliciter voluntariū ē: unde ē competit ei ratio voluntarii, quia principiū ejg ē intra.

Sed quod accipiatur id quod per metū fit, ut extra hunc casū existens prout repugnat voluntati h. nō ē nisi secundū rationē tantū. Et ideo ē involuntariū sec. quid i.e. prout consideratur extra hunc casū existens.

Ad 1. Sufficit ad rationē voluntarii quod sit propter aliud voluntariū. voluntariū enī nō solū ē quod propter seipsū volumq, ut finē, sed etiā quod propter aliud volumq, ut propter finē. Patet ergo quod in eo quod per vī agitur, voluntas interior nihil agit, sed in eo quod per metū agitur, voluntas aliquid agit.

De actib9 humanis 4.

S. Thom. 1ª 2ªᵉ qu. 8. De voluntate quor sit ut volitor.

Considerandū ē de ipsis actib9 voluntatis in speciali: 1° de actib9 qui sunt immediate ipsi9 voluntatis, velut a voluntate eliciti; 2° de actib9 imperatis a voluntate. Voluntas aute movetur in finē ē in ea quæ sunt ad finē.

1° igitur considerandū ē de actib9 voluntatis quib9 movetur in finē ē deinde de actib9 ej9, quib9 movetur in ea, quæ sunt ad finē. Act9 aute voluntatis in finē videntur esse 3 sc. velle, frui, intendere: 1° ergo considerabim9 de voluntate, 2° de fruitione; 3° de intentione.

Circa 1ū consideranda sunt 3: 1° quor voluntas sit; 2° a quo moveatur; 3° quomodo moveatur. Circa 1ū quæruntur 3:

Art. 1. Utrū voluntas sit tantū boni.

Dionys. IV c. de divin. nom: „malū ē præter voluntatē" ē „omnia bonū appetunt"

Concl. Voluntas cū sit inclinatio consequens intellect9 apprehensionē, ē nō nisi bonū vel apparens bonū.

(In Co) Voluntas ē appetit9 quidā rationalis; omnis aute appetit9 nō ē nisi boni: cuj9 ratio ē, quia appetit9 nihil aliud ē quā quædā inclinatio appetentis in aliquid; nihil aute inclinatur nisi in aliquid simile ē conveniens. Cū igitur omnis res, in quantū ē ens ē substantia, sit quoddā bonū, necesse ē, ut omnis inclinatio sit in bonū; ē inde ē quod Philos. dicit I Ethic: bonū ē quod omnia appetunt. — Sed cū omnis inclinatio consequatur aliquā formā, appetit9 naturalēs consequitur formā in natura existente; appetit9 aute sensitiv9 vel etiā intellectiv9 s. rationalis, qui dicitur voluntas, sequitur formā apprehensā. Sicut igitur id, in quod tendit appetit9 naturalis, ē bonū existens in re, ita id in quod tendit appetit9 animalis vel voluntari9, ē bonū apprehensū. Ad hoc igitur, quod voluntas in aliquid tendat, nō requiritur quod sit bonū in rei veritate, sed quod apprehendatur in ~~[illegible]~~ ratione boni: ē propter hoc Philos. dicit in II Physic. quod „finis ē bonū vel apparens bonū"

Ad 1: eadē potentia ē oppositor, sed nō eodē modo se habet ad utrumq. Voluntas se habet ē ad bonū ē ad malū, sed ad bonū appetendo ipsū, ad malū vero fugiendo illud. Ipse ergo actualis appetit9 appetit9 boni vocatur voluntas, sec. quod voluntas nominat actu voluntatis, sic enī nunc loquimur de voluntate. fuga aute mali magis dicitur noluntas, unde sicut voluntas ē boni, ita noluntas ē mali. —

Ad 3. Illud quod nō ē ens in rer natura, accipitur ut ens in ratione. Unde negationes ē privationes entia dicuntur rationis; per quē etiā modū futura, prout apprehenduntur, sunt entia; in quantū igitur sunt hujusmodi entia, apprehenduntur sub ratione boni, ē sic voluntas in ea tendit: unde Philos. V. Ethic: carere malo habet rationē boni.

Art. 2. Utrū voluntas sit tantū finis, an etiā eor quæ sunt ad finē.

Concl: Voluntas, ut potentia ē, finē ē ea quæ sunt ad finē tamquā bona respicit; ut vero actū nominat, proprie tantū finis ē.

Si loquamur de voluntate sec. quod nominat proprie actu, sic proprie loquendo ē finis tantu. Omnis enī actꝰ denominatꝰ a potentia, nominat simplicē actu illiꝰ potentiæ, sicut intelligere nominat simplicē actu intellectꝰ. Simplex aute actꝰ potentiæ ē in id, quod ē sec. se objectu potentiæ; i. aute q. ē propter se bonū ē volitū, ē finis: unde voluntas proprie ē ipsiꝰ finis. Ea vero, quæ sunt ad finē, nō sunt bona vel volita propter seipsa, sed ex ordine ad finē: unde voluntas in ea nō fertur, nisi quatenꝰ fertur in finē, unde h. ipsū, q. in eis vult, ē finis.

Art. 3. Utrū voluntas eodē actu moveatur in finē ē in id q. ē ad finem. Actꝰ diversificantur sec. objecta. Sed diversæ species boni sunt finis ē i. q. ē ad finē, q. dicitur utile. Ergo nō eodē actu voluntas fertur in utrumq.
Concl: Nō solū in finē, sed ē in ea, quæ ad finē sunt, voluntas eodē actu ferri pō, quamquā diversa ratione.
(In co.) Cū finis sit sec. se volitꝰ, i. aute q. ē ad finē, in quantu hujusmodi, nō sit volitu nisi propter finē, manifestu ē q. voluntas pō ferri in finē, in quantu hujusmodi, sine hoc q. feratur in ea quæ sunt ad finē; sed in ea, quæ sunt ad finē, in quantu hujusmodi, nō pō ferri, nisi feratur in ipsū finē. Sic ergo voluntas in ipsū finē dupliciter fertur: uno modo, absolute sec. se; alio modo, sicut in ratione volendi ea, quæ sunt ad finē. Manifestu ē ergo, quod unꝰ ē idē motꝰ voluntatis ē quo fertur in finē, sec. quod ē ratio volendi ea, quæ sunt ad finē, ē in ipsa quæ sunt ad finē. Sed aliꝰ actꝰ ē quo fertur in ipsū finē absolute ē quandoq. præcedit tempore: sicut cū aliquis primo vult sanitate, ē postea deliberans, quomodo possit sanari, vult conducere medicū, ut sanetur.

Qu. 9. De motivo voluntatis
Art. 1. Utrū voluntas moveatur ab intellectu.
Philos. in III de anima (n. 54): appetibile intellectu ē movens nō motu; voluntas aute ē movens motu.
Concl. Movet intellectꝰ voluntate nō quoad exercitiū actꝰ, sed quoad specificationē; voluntas vero omnes potentias movet, quoad exercitiū actꝰ.
(In co.) Bonū in comuni, q. habet rationē finis, ē objectu voluntatis: ē ideo ex hac parte voluntas movet alias potentias animæ ad suos actꝰ; utimur enī aliis potentiis, cū volumꝰ. Nā fines ē perfectiones omniū aliar. potentiar. comprehenduntur sub objecto voluntatis, sicut quædā particularia bona. Semper aute ars vel potentia, ad quā pertinet finis universalis, movet ad agendū arte vel potentiā, ad quā pertinet finis particularis sub illo universali comprehensꝰ...
Sed objectu movet determinandō actu ad modū principii formalis, a quo in rebꝰ naturalibꝰ actio specificatur, sicut calefactio a calore. Primū aute principiū formale ē ens ē verū universale, q. ē objectu intellectꝰ: ē ideo isto modo motionis intellectꝰ movet voluntate, sicut præsentans ei objectu suū.
Ad 3. Voluntas movet intellectu, quantu ad exercitiū actꝰ, quia ē ipsū verū, q. ē perfectio intellectꝰ, continetur sub universali bono, ut quoddā bonū particulare. Sed quantu ad determinationē actꝰ quæ ē ex parte objecti, intellectꝰ movet voluntate; quia ē ipsum bonū apprehenditur sec. quandā specialē rationē comprehensā sub universali ratione veri. E sic patet q. nō ē i. movens ē motu sec. idē.

S. Thom. 1 II qu. 9 - a. 2.

Art. 2. Utrū voluntas moveatur ab appetitu sensitivo.

Iacob. I: Unusquisq[ue] tentatur a concupiscentia sua abstractus ē illectus." Nō autē abstraheretur quis a concupiscentia, nisi voluntas ejus moveretur ab appetitu sensitivo, in quo appetitu ē concupiscentia. Ergo appetitus sensitivus movet voluntatē.

Concl: Cū sec. passionē appetitus sensitivi immutetur homo ad aliquā dispositionē, recte dicitur voluntas ex parte objecti ab appetitu sensitivo moveri.

Art. 3. Utrū voluntas moveat se ipsā.

Voluntas domina ē sui actus ē in ipsa ē velle ē nō velle: q. nō esset, si nō haberet in potestate movere se ipsā ad volendū. Ergo ipsa movet se ipsā.

Concl: Voluntas finē ē bonū volendo, se ipsā movere pō ad volendū ea quae ad finē sunt.

(In co.) Ad voluntatē pertinet movere alias potentias ex ratione finis, qui ē voluntatis objectū; (a. 1) sed hoc modo se habet finis in appetibilibus, sicut principiū in intelligibilibus (a. 2). Manifestū ē autē q. intellectus per h. q. cognoscit principiū reducit se ipsū de potentia in actū, quantū ad cognitionē conclusionū ē h. modo movet se ipsū: ē similiter voluntas per h. q. vult finē, movet se ipsā ad volendū ea quae sunt ad finē.

ad 1: voluntas nō sec. idē movet ē movetur: unde nec sec. idē ē in actu ē in potentia; sed in quantū actu vult finē, reducit se de potentia in actū respectu eor[um] quae sunt ad finē, ut sc. actu ea velit.

ad 2. potentia voluntatis semper actu ē sibi praesens; sed actus voluntatis quo vult finē aliquando, nō semper ē in ipsa voluntate; per hunc autē modū movet se ipsā. Unde nō seq. q. semper seipsā moveat.

ad 3: nō eodē modo voluntas movetur ab intellectu ē a seipsa; sed ab intellectu quidē movetur sec. rationē objecti; a se ipsa vero, quantū ad exercitiū actus, sec. rationē finis.

Art. 4. Utrū voluntas moveatur ab aliquo exteriori principio.

Voluntas movetur ab objecto.. Sed objectū voluntatis pō esse aliqua exterior res sensui proposita. Ergo voluntas pō ab aliquo exteriori moveri.

Concl. Nō tantū ex appetitu boni ē finis ipsa voluntas movetur, sed necessariū ē, ut ab exteriori objecto moveatur in suū primū actū.

(In co) Sec. q. voluntas movetur ab objecto, manifestū ē q. moveri pō ab aliquo exteriori. Sed eo modo quo movetur quantū ad exercitiū actus, adhuc ponere voluntatē ab aliquo principio exteriori moveri necesse ē. Omne enī q. quandoq[ue] ē agens in actu ē quandoq[ue] in potentia, indiget moveri ab aliquo movente. Manifestū ē autē q. voluntas incipit velle aliquid cū hoc prius nō vellet: necesse ē ergo q. ab aliquo moveatur ad volendū. Ē quidē ipsa movet se ipsā (a. 3) in quantū per hoc q. vult finē, reducit se ipsā ad volendū ea quae sunt ad finē. Hoc autē nō pō facere nisi consilio mediante; cū enī aliquis vult sanari, incipit cogitare quomodo hoc consequi possit ē per talē cogitationē pervenit ad h. q. pō sanari per medicū, ē h. vult. Sed quia nō semper sanitatē actu voluit, necesse ē q. incoeperit velle sanari ab aliquo movente. Ē si quidē ipsa moveret se ipsā ad volendū, oportuisset q. mediante consilio h. ageret ex aliqua voluntate praesupposita.

nō autē ē procedere in infinitū; unde necesse ē ponere q. in primū motū voluntatis voluntas prodeat ex instinctu alicuj9 exterioris moventis
ad 1. De ratione voluntarii ē q. principiū ej9 sit intra; sed nō oportet q. h. principiū intrinsecū sit primū principiū nō motū ab alio. Unde mot9 voluntari9, etsi habeat principiū proximū intrinsecū, tamen principiū primū ē ab extra, sicut ē primū principiū mot9 naturalis ē ab extra.

Art. 5. Utrū voluntas moveatur a corpore coelesti.
Dam. lib. II: "corpora coelestia nō sunt causæ nostror actuū". Essent autē si voluntas, quæ ē humanor actuū principiū, a corporib9 coelestib9 moveretur. Nō ergo movetur voluntas a corporib9 coelestib9.
Concl. Cū voluntas sit potentia omnino immaterialis ē incorporea, nō pō nisi indirecte a corporib9 coelestib9 moveri. -
(In co.) Eo modo, quo voluntas movetur ab exteriori objecto, manifestū ē q. voluntas pō moveri a corporib9 coelestib9: in quantū sc. corpora exteriora, quæ sensui proposita movent voluntatē ē ipsa organa potentiar sensitivar subjacent motib9 coelestiū corpor. Sed eo modo, quo voluntas movetur quantū ad exercitiū act9 ab aliquo exteriori agente ..... h. ē impossibile.
Voluntas enī ē in ratione - III de anima n. 49.
Ratio autē ē potentia animæ nō alligata organo corporali: unde relinquitur quod voluntas sit potentia omnino immaterialis ē incorporea ..... unde impossibile ē q. corpo coeleste imprimat directe in intellectū aut voluntatē.
& propter hoc Aristot. (de anima II. n. 50) opinionē dicentiū, q. talis ē voluntas in hominib9, qualē in dies inducit pater Deor virorq/ sc. Juppiter; per quē totū coelū intelligitur, attribuit eis qui ponebant intellectū nō differre a sensu: omnes enī vires sensitivæ, cū sint act9 organor corporaliū, per accidens moveri possunt a coelestib9 corporib9, motis sc. corporib9 quor sunt act9. Sed quia --- appetit9 intellectiv9 quodamōdo movetur ab appetitu sensitivo, indirecte redundant mot9 coelestiū corpor in voluntatē, in quantū sc. per passiones appetit9 sensitivi voluntatē moveri contingit.

Art. 6 Utrū voluntas moveatur a Deo solo, sicut ab exteriori principio.
Apostol9 dicit ad Philip. 2. Deus ē qui operatur in nobis velle ē perficere.
Concl.) Cū humana voluntas sit animæ rationalis potentia, ad universale bonū ordinē habens, nō pō nisi a Deo solo, ut ab exteriori principio moveri.
Mot9 voluntatis ē ab intrinseco, sicut ē mot9 naturalis. Quamvis autē rē naturalē possit aliquid movere, q. nō ē causa naturæ rei motæ, tamē motū naturalē causare nō pō, nisi q est aliqualiter causa naturæ ...
Sic ergo hominē voluntatē habente contingit moveri ab aliquo qui nō ē causa ej9; sed q mot9 voluntari9 ej9 sit ab aliquo principio extrinseco, q. nō ē causa voluntatis ē impossibile. Voluntatis autē causa nihil aliud esse pō quā Deus ē h. patet 2er: 1° ex h. q. voluntas ē potentia animæ rationalis, quæ a solo Deo causatur per creationē (I q. 90 a. 2. ē 4); 2° ex h. q. voluntas habet ordinē ad universale bonū. Unde nihil aliud pō esse voluntatis causa, nisi ipse Deus qui ē universale bonū. Omne autē aliud bonū per participationē dicitur ē ē quoddā particulare bonū; particularis autē causa nō dat inclinationē universalē: unde nec materia prima, quæ ē in potentia ad omnes formas, pō causari ab aliquo particulari agente :.

S. Thom. I II qu. 9. a. 6.

Ad 3. Deus movet voluntatem hominis, sicut universalis motor, ad universale objectum voluntatis quod est bonum, et sine hac universali motione homo non potest aliquid velle, sed homo per rationem determinat se ad volendum hoc vel illud, quod est vere bonum vel apparens bonum. Sed tamen interdum specialiter Deus movet aliquos ad aliquid determinate volendum quod est bonum, sicut in his, quos movet per gratiam (qu. 109. 112).

Qu. 10. De modo, quo voluntas movetur.

Art. 1. Utrum voluntas ad aliquid naturaliter moveatur.
Motus voluntatis sequitur actum intellectus. Sed intellectus aliqua intelligit naturaliter. Ergo et voluntas aliqua vult naturaliter.

Concl. Tertur ipsa hominis voluntas naturaliter in bonum et ultimum finem, et in ea quae conveniunt naturae hominis.

(In co.) Natura dicitur multipliciter. (Boetius, de duabus naturis. Philos. met. 5,5). Quandoque enim dicitur principium intrinsecum, in rebus mobilibus; et talis natura est vel materia vel forma materialis (Phys. II. 4) Alio modo dicitur natura quaelibet substantia vel quodlibet ens; et sec. hoc illud dicitur naturale rei, quod convenit ei sec. suam substantiam: et hoc est quod per se inest rei. In omnibus autem ea quae non per se insunt, reducuntur in aliquid quod per se inest, sicut in primum: et ideo necesse est quod semper principium in his quae conveniunt rei, sit naturale.

ad 1. Voluntas dividitur contra naturam, sicut una causa contra aliam; quaedam enim fiunt naturaliter et quaedam fiunt voluntarie. Et autem alius modus causandi proprius voluntati, quae est domina sui actus, praeter modum, qui convenit naturae quae est determinata ad unum. Sed quia voluntas in aliqua natura fundatur, necesse est quod motus proprius naturae quantum ad aliquid participetur a voluntate, sicut quod est prioris causae, participatur a posteriori. Et enim prius in unaquaque re ipsum esse quod est per naturam, quam velle quod est per voluntatem: et inde est quod voluntas naturaliter aliquid vult.

ad 2. In rebus naturalibus id quod est naturale quasi consequens formam tantum, semper actu inest, sicut calidum igni. Quod autem est naturale sicut consequens materiam, non semper actu inest, sed quandoque sec. potentiam tantum. Nam forma est actus, materia vero potentia. Motus autem est actus existentis in potentia (3 phys.) et ideo illa quae pertinent ad motum vel quae sequuntur motum in rebus naturalibus, non semper insunt... Et similiter non oportet quod voluntas (quae de potentia in actum reducitur, dum aliquid vult) semper actu velit, sed solum quando est in aliqua dispositione determinata. Voluntas autem Dei, quae est actus purus, semper est in actu volendi.

ad 3. Cum voluntas sit quaedam vis immaterialis, sicut est intellectus, respondet sibi naturaliter aliquod unum commune, sc. bonum; sicut etiam intellectui aliquod unum commune sc. verum vel ens vel quidquid est hujusmodi. Sub bono autem communi multa particularia bona continentur, ad quorum nullum voluntas determinatur.

Art. 2 Utrum voluntas moveatur de necessitate a suo objecto.
Potentiae rationales sunt ad opposita. (meta. IX. 3) Sed voluntas est potentia rationalis, et enim in ratione (De anim. III. 42) Ergo voluntas se habet ad opposita, non ergo ex necessitate movetur ad alterum oppositorum.

Concl. Voluntas de necessitate movetur ab objecto illo quod est universale bonum, ab ipsa sc. beatitudine, non autem a particulari bono, quod voluntas potest non velle.

(In co.) Voluntas movetur dupliciter, uno modo, quantum ad exercitium actus, alio modo, quantum ad specificationem actus, quae est ex objecto. Primo modo voluntas a nullo objecto ex necessitate movetur, potest enim aliquis de quocunque objecto non cogitare, et per consequens neque actu velle illud. Sed quantum ad sec. motionis modum, voluntas ab aliquo objecto ex necessitate movetur, ab aliquo autem non. In motu enim cujuslibet potentiae a suo objecto consideranda est ratio, per quam objectum movet potentiam; visibile enim movet visum sub ratione coloris actu visibilis: unde si color proponatur visui, ex necessitate movet ipsum, nisi aliquis visum avertat: quod pertinet ad exercitium actus. Si autem proponeretur aliquid visui q. non omnibus modis esset color in actu, sed sec. aliquid esset tale, sec. autem aliquid non tale, non ex necessitate visus tale objectum videret; posset enim intendere in ipsum ex parte qua non est coloratum in actu, et sic ipsum non videret.

Sicut autem coloratum in actu est objectum visus, ita bonum est objectum voluntatis. Unde si proponatur aliquod objectum voluntati, q. sit universaliter bonum, et sec. omnem considerationem, ex necessitate voluntas in illud tendit, si aliquid velit; non enim poterit velle oppositum. Si autem proponatur sibi aliq. objectum, q. non sec. quamlibet considerationem sit bonum, non ex necessitate voluntas fertur in illud. Et quia defectus cujuscunque boni habet rationem ~~mali~~ non boni, ideo illud solum bonum q. est perfectum, et cui nihil deficit, est tale bonum q. voluntas non potest non velle, q. est beatitudo; alia autem quaelibet particularia bona, in quantum deficiunt ab aliquo bono, possunt accipi ut non bona: et sec. hanc considerationem possunt repudiari vel approbari a voluntate, quae potest in idem ferri sec. diversas considerationes.

Art. 3. Utrum voluntas moveatur de necessitate ab inferiori appetitu.
Genes. IV. „Subter te erit appetitus tuus (al. ejus h.e. peccati) et tu dominaberis illius." Non ergo voluntas hominis movetur ab appetitu inferiori.
Concl. Voluntas cum sit spiritualis in homine potestas, non necessario et universaliter ab inferiori appetitu movetur.
(In co.) Passio appetitus sensitivi movet voluntatem ex ea parte, qua voluntas movetur ab objecto, in quantum sc. homo aliqualiter dispositus per passionem, judicat aliquid esse conveniens et bonum, q. extra passionem existens non judicaret. Hujusmodi autem immutatio hominis per passionem duobus modis contingit... uno modo q. homo usum rationis non habeat ... hujusmodi autem passiones non sine corporali transmutatione accidunt, et de talibus eadem est ratio, sicut et de animalibus brutis .... Aliquando autem ratio non totaliter absorbetur a passione, sed remanet, quantum ad aliquid, judicium rationis liberum .. In quantum ergo ratio manet libera et passioni non subjecta, in tantum voluntatis motus, qui manet, non ex necessitate tendit ad hoc ad q. passio inclinat: et sic aut motus voluntatis non est in homine, sed sola passio dominatur; aut si motus voluntatis sit, non ex necessitate sequitur passionem.

Art. 4. Utrum voluntas moveatur de necessitate ab exteriori motivo q. est Deus.
Eccl. XV. „Deus ab initio constituit hominem et reliquit eum in manu consilii sui." Non ergo ex necessitate movet voluntatem ejus.
Concl. Cum voluntas sit activum principium, non determinatum ad unum, sed indifferenter ad multa se habens, non necessario a Deo movetur, qui cuncta movet sec. propriae naturae dispositionem.

S. Thom. I II qu. 10. a. 4.

(In co) Sicut Dionys. dicit c. 4 de div. Nom. ad providentiā divinā nō pertinet naturā rer. corrumpere, sed servare: unde omnia movet sec. eor conditionē, ita q. ex causis necessariis per motionē divinā sequuntur effect9 ex necessitate, ex causis autē contingentib9 sequuntur effect9 contingentes. Quiā igitur voluntas ē activū principiū nō determinatū ad unū, sed indifferenter se habens ad multa, sic Deus ipsā movet, q. nō ex necessitate ad unū determinat; sed remanet mot9 ej9 contingens ē nō necessari9, nisi in his, ad quæ naturaliter movetur.

Qu. 11. De fruitione, quæ ē act9 voluntatis.
Art. 1 Utrū frui sit act9 appetitivæ potentiæ.
Aug: Frui ē amore inhærere alicui rei propter se ipsā. (de doctr. chr. 1. 4; de Trin. X. 19) Sed amor pertinet ad appetitivā potentiā. Ergo e frui ē act9 appetitivæ potentiæ.
Concl. Cū fruitio ad delectationē vel amorē spectet, appetitivæ potentiæ act9 ē.
Ad 1. Nihil prohibet unū e idē sec. diversas rationes ad diversas potentias pertinere. Ipsa igitur visio Dei, in quantū ē visio, ē act9 intellect9; in quantū autē ē bonū ē finis, ē voluntatis objectū. E hoc modo ē ej9 fruitio: e finē hunc intellect9 conseq. tanquā potentia agens; voluntas autē tanquā potentia movens ad finē, ē fruens fine jā adepto.
Ad 3. In delectatione duo sunt, sc. perceptio convenientis, quæ pertinet ad apprehensivā potentiā, ē complacentia ej9, quod offertur ut conveniens; ē h. pertinet ad appetitivā potentiā, in quā ratio delectationis completur.

Art. 2 Utrū frui conveniat tantū rationali creaturæ, an etiā animalib9 brutis.
Aug: Frui quidē cibo ē qualibet corporali voluptate, nō absurde existimentur ē bestiæ. (lib. 83 quæstt. qu. 30)
Concl. Convenit rationali naturæ fruitio sec. ratione perfecta; brutis autē sec. imperfectā; ceteris autē nullo modo convenit.
(In Co.) Frui nō ē act9 potentiæ pervenientis ad finē, sicut exequentis, sed potentiæ imperantis executionē i. e. appetitivæ potentiæ (a. 1. ad 3).
In reb9 cognitione carentib9 invenitur quidē potentia pertingens ad finē per modū exequentis, sicut grave tendit deorsū ē leve sursū. Sed potentia ad quā pertinet finis per modū imperantis, nō invenitur in eis, sed in aliqua superiori natura [sc. in Deo], quæ sic movet tota natura per imperium, sicut in habentib9 cognitionē appetit9 movet alias potentias ad suos act9. Unde manifestū ē, q. in his quæ cognitione carent, quamvis pertingant ad finē, nō invenitur fruitio finis sed solū in his quæ cognitionē habent.
Sed cognitio finis ē duplex, perfecta ē imperfecta. Perfecta quidē, quā nō solū cognoscitur i. q. ē finis ē bonū, sed ratio universalis finis ē boni; ē talis cognitio ē solius rationalis naturæ. Imperfecta autē cognitio ē, quā cognoscitur

particulariter finis ē bonū; ē talis cognitio ē in brutis animalibq, quor. ē virtutes appetitivæ nō sunt imperantes libere, sed sec. naturalē instinctu, ad ea quæ apprehendunt, moventur. Unde rationali naturæ convenit fruitio sec. ratione perfecta, brutis aute animalibq sec. ratione imperfecta: aliis aute creaturis nullo modo.

Art. 3. Utrū fruitio sit tantu ultimi finis.
Aug: no fruitur si quis id q. in facultate voluntatis assumit, propter aliud appetit. (De Trin. X. 11) Sed solu ultimq finis e qui nō propter aliud appetitur. Ergo soliq ultimi finis ē fruitio.
Concl. Fruitio tantu ultimi finis ē, qui nō propter aliud quæritur, sed propter seipsu, ut in eo voluntas quiescat ē delectetur.
(In co.) Ad ratione fructq duo pertinent: sc. q. sit ultimu e q. appetitu quietet quada dulcedine vel delectatione. Ultimu aute ē simpliciter e sec. quid: simpliciter quidē q. ad aliud no refertur, sed sec. quid, q. e aliquorq ultimū.
Q. ergo ē simpliciter ultimu, in quo aliquis delectatur sicut in ultimo fine, h. proprie dicitur fructq ē eo proprie dicitur aliquis frui; q. aute in se ipso no ē delectabile, sed tantu appetitur in ordine ad aliud, sicut potio amara ad sanitate, nullo modo fructq dici pō. Q. aute in se habet quandā delectatione, ad quā quædā præcedentia referuntur, pō quide aliquo modo dici fructq, sed nō proprie, ē sec completā ratione fructq, eo dicimur frui.

Art. 4 Utrū fruitio sit solū finis habiti.
Aug: Frui ē amore inhærere alicui rei propter se ipsā. (De trin. X. 11) Sed h. pō fieri etia de re no habita. Ergo frui pō esse etia finis nō habiti.
Concl. ? perfecta fruitio ultimi finis habiti realiter, imperfecta vero finis no habiti realiter, sed in intentione tantu.
(In co) Habetur ultimq finis dupliciter: uno modo perfecte ē alio modo imperfecte. Perfecte quidē, quando habetur no solū in intentione, sed etiā in re; imperfecte aute, quando habetur in intentione tantu.

Qu. 12. De intentione.
Art. 1 Utrū intentio sit actq intellectq vel voluntatis.
Aug: voluntatis intentio copulat corpq visū visui ē similiter speciē in memoriā existente ad aciē animi interiq cogitantes." Ergo intentio actq voluntatis
Concl. Cu voluntas moveat omnes animæ vires in fine, ejq proprie intentio actq ē.
(In co.) Intentio significat in aliud tendere. In aliquid aute tendit ē actio moventis ē motq mobilis. Sed h q. motq mobilis in aliquid tendit, ab actione moventis procedit. Unde intentio primo ē principaliter pertinet ad i. q. movet ad fine. Voluntas aute movet omnes alias vires animæ ad finē (qu. 9 a. 1). Unde intentio proprie ē actq voluntatis.

De actib9 humanis 8.

S. Thom. I.II qu. 12. a. 1.

Ad 4. Intentio ē actg voluntatis respectu finis. Sed voluntas respicit finē tripliciter. Uno modo absolute: ē sic dicitur voluntas prout absolute [illegible]. Alio modo consideratur finis sec. q. in eo quiescitur ē h modo respicit finē. Tertio modo consideratur finis sec. q. ē terminq alicujq q. in ipsu ordinatur, e sic intentio respicit finē.

Art. 2. Utrū intentio sit tantū ultimi finis.

Ultimq finis humanae voluntatis ē unq sc. beatitudo, ut supra dictū ē (qu. 1, 7). Si igitur intentio esset tantū ultimi finis, no essent diversae hominū intentiones, q patet esse falsū.

Concl. Tametsi intentio sit semper ipsiq finis, nō tamen semper ē ultimi finis.

Art. 3. Utrū aliquis possit simul duo intendere.

Ars imitatur naturā. Sed natura ex instrumento intendit duas utilitates, sicut lingua ordinatur ad gustū ē ad locutionē (de anima III ult. ē II. 88) Ergo pari ratione ars vel ratio pō simul aliquid unū ad duos fines ordinare, e ita pō aliquis simul plura intendere.

Concl. Pō voluntatis intentio simul in multa ferri, ut finē ultimū ē proximū ē unū alteri praeeligendo.

(In co) Aliqua duo possunt accipi 2ter: vel ordinata ad invicē vel ad invicē nō ordinata. Ē si quidē ad invicē fuerint ordinata, manifestū ē (a. 2; q. [illegible]) pō simul multa intendere. Ē enim intendere no solu finis ultimi (a. 2), sed etiā finis medii; simul autē intendit aliquis e finē proximū e ultimū. Si autē accipiantur duo ad invicē no ordinata, sic etiā simul homo pō plura intendere: q. patet ex h. q. homo unū alteri praeeligit, quia meliq e altero; inter alias autē conditiones, quibq aliquid ē meliq altero, una ē, q. ad plura valet; ē sic manifeste homo simul plura intendit.

Art. 5. Utrū intentio finis sit idē actq cu voluntate ejq q. ē ad finē.

I q. ē ad finē, se h bet ad finē, ut mediū ad terminū. Sed idē motq ē quo per mediū transit ad terminū in rebq naturalibq. Ergo e in rebq voluntariis idē motq ē intentio finis e voluntas ejq q. ē ad finē.

Concl. Unq ē idē subjecto motq ē voluntatis in finē tendens ē in i. q. ē ad finē.

(In co) Motq voluntatis in finē e in i. q. ē ad finē, pō considerari 2ter. Uno modo sec. q. voluntas in utrumq fertur absolute ē sec. se; ē sic sunt simpliciter 2 motq voluntatis in utrumq. Alio modo pō considerari sec. q. voluntas fertur in i. q. ē ad finē propter finē; ē sic unq ē idē subjecto motq voluntatis ē tendere ad finē ē in i. q. ē ad finē.

Ē ē simile de intellectu, quia si absolute principiū e conclusionē consideret, diversa ē consideratio utriusq; in h. autē q. conclusioni propter principia assentit

ē unꝰ actꝰ intellectꝰ tantū.
<u>Ad 2</u>. Finis in quantū ē res quædā, ē aliud voluntati objectū, qua i. q. ē ad
finē; sed in quantū ē ratio volendi i. q. ē ad finē, e unū ē idē objectū.
<u>Ad 3</u>. Motꝰ qui ē unꝰ subjecto, pō ratione differre sec. principiū ē finē, ut as-
censio ē descensio (III Phys. 21). Sic igitur in quantū motꝰ voluntatis fertur in
i. q. ē ad finē, prout ordinatur ad finē, e electio; motꝰ aute voluntatis qui fer-
tur in finē sec q. acquiritur per ea quæ sunt ad finē, vocatur intentio: cujꝰ
signū ē q. intentio finis esse pō, etiā nondū determinatis his quæ sunt ad fi-
nē, quoꝝ ē electio.

<u>Art. 5</u>. Utrū intentio conveniat brutis animalibꝰ.
Intentio finis importat ordinationē alicujꝰ in finē q. ē rationis; cū igitur
bruta animalia nō habeant rationē, videtur q. nō intendant finē.
<u>Concl</u>. Quamvis proprie e principaliter brutis animalibꝰ nō conveniat intentio,
convenit tamen quatenꝰ instinctu naturali ad aliqꝰ moventur.
(In co.) Intendere ē in aliud tendere, q. quidē ē moventis ē moti. (a. 1) Sec.
igitur q. dicitur intendere finē i. q. movetur ad finē ab alio, sicut natura
dicitur intendere finē, quasi mota ad suū finē a Deo, sicut sagitta a sagit-
tante ē h. modo etiā bruta animalia intendunt finē in quantū moventur in-
stinctu naturali ad aliquid.
Alio modo intendere finē ē moventis, prout sc. ordinat motū alicujꝰ, vel sui
vel alterius, in finē: q. ē rationis tantū. Unde per hunc modū bruta nō in-
tendunt finē q. ē proprie ē principaliter intendere (a. 1)
<u>Ad 3</u>. Bruta animalia moventur ad finē, nō quasi considerantia q. per
motū suū possint consequi finē, q. ē proprie intendentis; sed quasi concu-
piscentia finē naturali instinctu, moventur ad finē quasi ab alio mota,
sicut ē cætera quæ moventur naturaliter. –

<u>Qu. 13</u>. De electione eoꝝ quæ sunt ad finē.
Considerandū ē de actibꝰ voluntatis, qui sunt in comparatione ad ea, quæ
sunt ad finē; ē sunt 3: eligere, consentire, uti. Electionē aute præcedit consi-
liū. 1° ergo considerandū ē de electione, 2° de consilio, 3° de consensu, 4° de usu.
<u>Art. 1</u>. Utrū electio sit actꝰ voluntatis vel rationis.
Philos. III Ethic: „electio ē desideriū eoꝝ quæ sunt in nobis." Desideriū aute
ē actꝰ voluntatis; ergo ē electio. –
<u>Concl</u>. Cū electio perficiatur in motu quodā animæ ad bonū, q. eligitur, nō
ē substantialiter actꝰ rationis, sed voluntatis. –
(In co) In nomine electionis importatur aliquid pertinens ad rationē seu ad intel-
lectū ē aliquid pertinens ad voluntatē. Dicit em philos. VI ethic: „electio ē appeti-
tivꝰ intellectꝰ vel appetitꝰ intellectivꝰ." Quandocumqꝰ aute 2 concurrunt ad ali-
quid unū constituendū, unū eoꝝ ē ut formale respectu alterius. Unde Gregor.
Nyss: electio neq. ē appetitꝰ sec se ipsā neq. consilium solū, sed ex his ali-
q. compositū ....

De actibus humanis q.

S. Thom. I II. qu. 13. a. 1.

Actus animæ, qui est essentialiter unius potentiæ vel habitus, recipit formam et speciem a superiori potentia vel habitu, sec. quod ordinatur inferius a superiori: si enim aliquis actum fortitudinis exerceat propter Dei amorem, actus quidem ille materialiter est fortitudinis, formaliter vero caritatis.

Manifestum est quod ratio quodammodo voluntatem præcedit et ordinat actum ejus, in quantum sc. voluntas in suum objectum tendit sec. ordinem rationis, eo quod vis apprehensiva appetitivæ suum objectum repræsentat. Sic igitur ille actus, quo voluntas tendit in aliquid quod proponitur ut bonum, ex eo quod per rationem est ordinatum ad finem, materialiter quidem est voluntatis, formaliter autem rationis.

In hujusmodi autem substantia, actus materialiter se habet ad ordinem qui imponitur a superiori potentia: et ideo electio substantialiter non est actus rationis sed voluntatis; perficitur enim electio in motu quodam animæ in bonum quod eligitur. Unde manifeste actus est appetitivæ potentiæ. –

Ad 1. Electio importat collationem quandam præcedentem, non quod essentialiter sit ipsa collatio.

Ad 2. Conclusio syllogismi, qui sit in operabilibus, ad rationem pertinet, et dicitur sententia v. judicium, quam sequitur electio; et ob h. ipsa conclusio pertinere videtur ad electionem tanquam ad consequens.

Ad 3. Ignorantia dicitur esse electionis, non quod ipsa electio sit scientia, sed quia ignoratur quid sit eligendum. –

Art. 2. Utrum electio conveniat brutis animalibus.

Gregor. Nyss.: (al. Nemesius c. 33) pueri et irrationalia voluntarie quidem faciunt, non tamen eligentia". Ergo in brutis animalibus non est electio.

Concl. Cum electio in his, quæ sunt penitus ad unum aliquod particulare [illegible] inata, nullum locum habeat. hujusmodi autem sint bruta animalia ex appetitu sensitivo ad unum particulare determinata, manifestum est ipsis electionem sec. quam plura eligi possunt, non convenire.

(In co.) Electio cum sit præceptio unius respectu alterius, necesse est quod electio sit respectu plurium, quæ eligi possunt; et ideo in his quæ sunt penitus determinata ad unum, electio locum non habet...

Appetitus sensitivus est determinatus ad unum particulare (qu. 1. a. 2. qu. 6. a. 2) sec. ordinem naturæ; voluntas autem est quidem sec. naturæ ordinem determinata ad unum commune, quod est bonum, sed indeterminate se habet respectu particularium bonorum. Et ideo proprie voluntatis est eligere, non autem appetitus sensitivi, qui solus est in brutis animalibus.

Ad 1. Non omnis appetitus alicujus propter finem vocatur electio, sed cum quadam discretione unius ab altero: quæ locum habere non potest, nisi ubi appetitus potest ferri ad plura.

Ad 2. Brutū animal accipit unū prae alio; quia appetitq ejq ē naturaliter determinatq ad ipsū: unde stati quando per sensū vel per imaginatione repraesentatur sibi aliquid, ad q. naturaliter inclinatur ejq appetitq, absq electione movetur ad ipsū, sicut etiā absq. electione ignis movetur sursū ē nō deorsū.
Ad 2. „Motq ē actq mobilis a movente" (III Phys. 16). Ideo virtq moventis apparet in motu mobilis, ē propter h. in omnibq quae moventur a ratione, apparet ordo rationis moventis, licet ipsa quae a ratione moventur, ratione nō habeant. Sic sagitta directe tendit ad signū ex motione sagittantis ... ide apparet in motibq horologior etc.
Sicut aute comparantur artificialia ad arte humanā, ita comparantur omnia naturalia ad arte divinā: ē ideo ordo apparet in his, quae moventur sec. naturā, sicut ē in his quae moventur sec. arte (II Phys.[49])
Ex h. contingit q. in operibq brutor animaliū apparent quaeda sagacitates, in quantu habent inclinationē naturalē ad quosdā ordinatissimos processq, utpote a summa arte ordinatos. Et propter h. etiā quaeda animalia dicuntur prudentia v. sagacia, nō q. in eis sit aliqua ratio v. electio: q. ex h. apparet q. omnia quae sunt uniq naturae, similiter operantur. —

Art. 3. Utrū electio sit solu eor, quae sunt ad finē, an etiā quandoq ipsiq finis.
Philos. III Ethic. 4: voluntas ē finis, electio aute eor quae sunt ad finē.
Conclū. Electio eor tantu ē, quae sunt ad finē, ē si quandoq finis ē, nō ultimi, sed ejq, qui ad ulteriorē finē ordinari pō.

(In co) Electio conseq. sententia vel judiciū q. ē sicut conclusio syllogismi operativi. Unde illud cadit sub electione q. se habet ut conclusio in syllogismo operabiliū. Finis aute in operabilibq se habet ut principiū ē nō ut conclusio (II Phys. 89) Unde finis in quantu e hujusmodi, nō cadit sub electione.
Sicut in speculativis nihil prohibet i.q. ē uniq demonstrationis vel scientiae principiū, esse conclusionē alteriq demonstrationis vel scientiae: primū tamen principiū indemonstrabile nō pō esse conclusio alicujq demonstrationis v. scientiae: ita etiā contingit i.q. ē in una operatione ut finis, ordinari ad aliquid ut ad finē, ē h. modo sub electione cadit, sicut in operatione medici sanitas se habet ut finis: unde h. nō cadit sub electione medici, sed h. supponit tanquā principiū. Sed sanitas corporis ordinatur ad bonū animae, unde apud eū, qui habet curā de animae salute, pō sub electione cadere esse sanū v. esse infirmū ... sed ultimq finis nullo modo sub electione cadit.

S. Thom. I II. qu. 13.

Art. 4. Utrū electio sit tantū eoꝝ, quae per nos aguntur.

Philos. III Ethic: nullus eligit, nisi ea, quae existimat fieri per ipsū.

Concl. Cū electio sit semper eoꝝ, quae sunt ad finē, necesse ē ipsā semper humanoꝝ actuū esse.

(In Co.) Sicut intentio ē finis, ita electio ē eoꝝ quae sunt ad finē. Finis autē v. ē actio v. res aliqua; ē cū res aliqua fuerit finis, necesse ē q. aliqua humana actio interveniat v. in quantū homo facit rē illā quae ē finis v. in quantū homo aliquo modo utitur v fruitur re quae ē finis. Ē eodē modo dicendū ē de eo q. ē ad finē.

Art. 5. Utrū electio sit solū possibiliū.

Philos. III Ethic: „electio nō ē impossibiliū."

Concl. Electio, cū ad humanas referatur semper actiones, nō nisi possibiliū esse pōt.

(In co) Sic se habet i. q. ē ad finē, de quo electio ē, ad finē, sicut conclusio ad principiū. Manifestū ē autē q. conclusio impossibilis nō seq. ex principio possibili: unde nō pōt esse q. finis sit possibilis, nisi i q. ē ad finē, fuerit possibile; ad id autē q. ē impossibile, nullus movetur.

Ad 1. Voluntas completa nō ē nisi de possibili, q. ē bonū volenti. Sed voluntas incompleta ē de impossibili, quae sec. quosdā velleitas dicitur, quia sc. aliquis vellet illud, si esset possibile; electio autē nominat actū voluntatis jā determinatū ad i. q. ē huic agendū, ē ideo nullo modo ē nisi possibiliū.

Ad 2. Cū objectū voluntatis sit bonū apprehensū, h. modo judicandū ē de objecto voluntatis, sec. q. cadit sub apprehensione. Ē ideo sicut quandoq voluntas ē alicujus q. apprehenditur ut bonū e tamen nō ē vere bonū; ita quandoq. ē electio ejus q. apprehenditur ut possibile eligenti q. tamen nō ē ei possibile. –

Art. 6. Utrū homo ex necessitate eligat, an libere.

Electio ē actus potentiae rationalis, quae se habet ad opposita. (Meta. IX. 5)

Concl. Cū electio sit rationalis naturae ē voluntatis actus, qua ea quae sunt ad finē eligit, ea nō ex necessitate, sed libere homines utuntur.

(In co) Homo nō ex necessitate eligit, quia q. possibile ē nō esse, nō necesse ē esse.

Pōt homo velle ē nō velle, agere ē nō agere, pōt etiā velle h. aut illud. cujus ratio ex ipsa virtute rationis accipitur. Quidquid enī ratio pōt apprehendere ut bonū, in h. voluntas tendere pōt. Pōt autē ratio apprehendere ut bonū, nō solū q. ē velle aut agere sed h. etiā q. ē nō velle ē nō agere; ē rursū in omnibus particularibus bonis pōt considerare rationē boni alicujus e defectū alicujus boni q. habet rationē mali; ē sec. h. pōt unumquodq. hujusmodi bonoꝝ apprehendere ut eligibile vel fugibile. Solū autē perfectū bonū q. ē beatitudo, nō pōt ratio apprehendere sub ratione mali aut alicujus defectus, ē ideo ex necessitate beatitudinē homo vult nec pōt velle nō esse beatus aut esse miser. Electio autē cū nō sit de fine, sed i e his quae sunt ad finem, nō ē perfecti boni q. ē beatitudo, sed aliorū particularium bonoꝝ, e ideo homo nō ex necessitate sed libere agit.

Qu. 14. De consilio q. electionē praecedit.
Art. 1 Utrū consiliū sit inquisitio.
Gregor. Nyss. Omne quidē consiliū quaestio ē, nō aute omnis quaestio consiliū.
Concl. Consiliū inquisitio rationis ē ante judiciū de eligendis.
Electio conseq. judiciū rationis de rebq agendis. (qu. 3. art. 3.) In rebq autē agendis multa incertitudo invenitur, quia actiones sunt circa singularia contingentia, quae propter sui variabilitatem incerte sunt. In rebq autē dubiis e incertis ratio nō profert judiciū absq inquisitione praecedente, ē ideo necessaria ē inquisitio rationis ante judiciū de eligendis ē haec inquisitio consilii vocatur, propter q. Philos. III. Eth: „electio ē appetitq praeconsiliati".

Art. 2. Utrū consiliū sit de fine, an solū de his quae sunt ad finē.
Greg. Nyss: „nō de fine, sed de his, quae sunt ad finē, ē consiliū".
Concl. Consiliū cū inquisitio sit rationis de rebq agendis, eoq tantū ē, quae sunt ad finē, nō aute ipsiq finis, nisi eū in ulteriorē finē ordinari contingat.
Ad 1. Id quod accipitur ut finis, ē jā determinatū: unde quamdiu habetur dubiū, nō habetur finis; ē ideo, si de eo consiliū habetur, nō erit consiliū de fine, sed de eo q. ē ad finē.

Art. 3. Utrū consiliū sit solū de his quae a nobis aguntur
Greg. Nyss.: „Consiliamur de his quae sunt in nobis ē per nos fieri possunt"
Concl. Consiliū cū proprie collationē inter plures de particularibq contingentibq, quae a nobis fiunt, vel fieri possunt, denotet, proprie ē circa ea quae a nobis finis gratia aguntur.

Art. 4. Utrū consiliū sit de omnibq quae a nobis aguntur.
Greg. Nyss: De his quae sec. disciplinā vel artē sunt, operibq, nō ē consiliū.
Concl. De illis quae sec. arte vel disciplinā determinata sunt, aut quae parvi sunt momenti, consiliū nō ē; sed de iis tantummodo, quae cū alicujq sint momenti, incerta sunt, s. in dubiū vocantur.
(In Co.) De duobq nō consiliamur, quamvis ordinentur ad finē, ut Philos. dicit sc. de rebq parvis e de his quae sunt determinata, qualiter fieri debent, sicut ē in operationibq artiū. Praeter quasdā conjecturales, ut puta medicinalis negotiativa ē hujusmodi.
Ad 2. Ratio in rebq manifestis nō inquirit, sed statī judicat; ē ideo nō oportet in omnibq, quae ratione aguntur, esse inquisitionem consilii.

Art. 5. Utrū consiliū procedat ordine resolutorio.
Philos. V Ethic: ille, qui consiliatur, videtur quaerere ē resolvere.
Concl. Cū a fine, qui prior ē in intentione ē posterior in executione, consiliū incipiat, recte dicitur ordine resolutorio procedere.
(In Co.) In omni inquisitione oportet incipere ab aliquo principio; quod quidē si, sicut ē prius in cognitione, ita etiā sit prius in esse, nō ē processus resolutorius, sed magis compositivus. Procedere enī a causis in effectus, ē processus compositivus, nā causae sunt simpliciores effectibq. Si autē i.q. ē prius in cognitione, sit posterius in esse, ē processus resolutorius, ut cū de effectibq manifestis judicamus, resolvendo in causas simplices.

De actib9 humanis 11.

S. Thom. 1 II. qu. 14.

Art. 6. Utrū consiliū procedat in infinitū.

Nullq movetur ad i. ad q. impossibile ē q. perveniat - I De coelo 58. Sed impossibile ē transire infinita. Si igitur inquisitio consilii sit infinita, nullq consiliari inciperet; q. patet esse falsū.

Concl. Nō ē inquisitio consilii in infinitū procedens, nisi in potentia; actū enī terminata ē tā ex parte principii, quā termini inquisitionis.

(In co.) Terminq inquisitionis ē i. q. statī ē in potestate nostra, ut faciamq; sicut enī finis habet rationē principii, ita i. q. agitur propter finē, habet rationē conclusionis. Unde i. q. primo agendū occurrit, habet rationē ultimae conclusionis, ad quā inquisitio terminatur. Nihil aute prohibet, consiliū potentia infinitū esse, sec. q. in infinitū possunt aliqua occurrere consilio inquirenda.

Ad 1. Singularia no sunt infinita actu, sed in potentiā.

Qu. 15. De consensu, qui ē actq voluntatis, respectu eor quae sunt ad finē.

Art. 1. Utrū consensq sit actq appetitivae v. apprehensivae virtutis.

Dam. II. 22: si aliquis judicet ē nō diligat, no ē sententia" (γνώμη) i.e. consensq. Sed diligere ad appetitivā virtute pertinet. Ergo ē consensq

Concl. Cū consentire sit simul sentire atq ita quanda conjunctionē importet ad i. cui consentitur, magis proprie actq dici debet appetitivae virtutis, cujq ē in aliud tendere, quā apprehensivae.

(In co.) Consentire importat applicationē sensq ad aliquid. Ē aute propriū sensq q. cognoscitivq ē rer praesentiū; vis enī imaginativa ē apprehensiva similitudinū corporaliū etiā rebq absentibq, quar sunt similitudines; intellectq aute apprehensivq ē universalii rationū, quas po apprehendere indifferenter, ē praesentibq e absentibq singularibq. Ē quia actq appetitivae virtutis ē quaedā inclinatio ad re ipsā sec quandā similitudinē; hinc ē q. ipsa applicatio appetitivae virtutis ad rē, sec. qua ei inhaeret, accepit nomē sensq; quasi experientiā quanda sumens de rejini inhaerct, in quantu complacet sibi in ea. -

Ad 1. Voluntas in ratione consistit. III De anima - Unde cu Aug. (XII de Trin. c 12) attribuit consensū rationi, accepit rationē sec. q. in ea concluditur voluntas.

Art. 2. Utrū consensus conveniat brutis animalibus.

(In co.) Bruta animalia nō habent in sua potestate appetitivi motū, sed talis motus in eis ē ex instinctu naturæ. Unde brutū animal appetit quidē, sed nō applicat appetitivū motū ad aliquid; e propter h. nō propriè dicitur consentire, sed solū rationalis natura, quæ habet in potestate sua appetitivū motū e pō ipsū applicare vel nō applicare ad h. vel ad aliud.

Ad 1. In brutis animalibus invenitur determinatio appetitus in aliquid passive tantū; consensus vero importat determinationē appetitus nō solū passivā, sed magis activā.

Ad 2. Executio operis nō solū sequ. ex consensu, sed etiā ex impetuoso appetitu, qualis ē in brutis animalibus.

Ad 3. Homines qui ex passione agunt, possunt passionē nō sequi, nō autē bruta animalia.

Art. 3. Utrū consensus sit de fine, vel de his, quæ sunt ad finē.

(In co.) Applicatio motus appetitivi in finē apprehensū, nō habet rationē consensus, sed simplicis voluntatis. Quæ autē sunt pō ultimū finē, in quantū sunt ad finē, sub consilio cadunt: ē sic pō esse de eis consensus, in quantū motus appetitivus applicatur ad i. q. ex consilio judicatū ē. Motus vero appetitivus in finē, nō applicatur consilio, sed magis consiliū ipsi, quia consiliū præsupponit appetitū finis; sed appetitus eor quæ sunt ad finē, præsupponit determinationē consilii. E ideo applicatio appetitivi motus ad determinationē consilii propriè ē consensus. Unde cū consiliū nō sit nisi de his, quæ sunt ad finē, consensus propriè loquendo, nō ē nisi de his quæ sunt ad finē.

Ad 1. Sicut conclusiones scimus per principia, hor tamen nō ē scientia, sed qd majus ē, sc. intellectus; ita consentimus his, quæ sunt ad finē, propter finē, cujus tamen nō ē consensus, sed qd. majus ē sc. voluntas. —

Art. 4. Utrū consensus in actū pertineat solū ad superiorē animæ partē.

Aug. de Trin. XII. 12. Nō pō peccatū efficaciter perpetrandū mente decerni, nisi illa mentis intentio, penes quā summa potestas ē membra in opus movendi vel ab opere cohibendi, malæ actioni cedat ē serviat.

Concl. Consensus in actū cū sit finalis sententia de agendis, solū ad superiorē animæ partē, rationē sc. sec. q. in ea voluntas includitur, pertinet.

Ad 1. Consensus in delectationē operis pertinet ad superiorē rationē, sicut ē consensus in opus; sed consensus in delectationē cogitationis pertinet ad rationē inferiorē, sicut ad ipsā pertinet cogitare. Etamē de h. ipso qd. ē cogitare v. nō cogitare, in quantū consideratur ut actio quædā, habet judiciū superior ratio; e similiter de delectatione consequente, sed in quantū accipitur ut ad actionē aliā ordinatū, sic pertinet ad inferiorē rationē.

De actib9 humanis 12.

S. Thom. 1 II. qu. 16.

Q. 16. De usu, qui ē act9 voluntatis, in comparatione eoɀ, quæ sunt ad finē.

Art. 1 Utrū uti sit act9 voluntatis.

Aug X de Trin. c. 11: uti ē assumere aliquid in facultate voluntatis.

Concl. Cū voluntatis sit omnes animæ vires ē habit9 v. organa, ad suos proprios act9 applicare, illi9 primo ē principaliter ut primi moventis us9 ē, rationis aute ut dirigentis; cæteras vero potentias, ut exequentiū.

(In co) Us9 rei alicuj9 importat applicationē rei illi9 ad aliquā operationē: unde ē operatio ad quā applicam9 rē aliquā, dicitur us9 ej9 ... Ad operationē aute applicam9 ē principia interiora agendi, sc. ipsas potentias animæ v. membra corporis, ut intellectū ad intelligendū, oculū ad videndū: ē res exteriores ...

Manifestū ē q. res exteriores nō applicam9 ad aliquā operationē nisi per principia intrinseca, quæ sunt potentiæ animæ ... aut organa, quæ sunt corporis membra.

Voluntas aute ē quæ movet potentias animæ ad suos act9 (qu. 9. a. 1) ē h. ē applicare eas ad operationē

Art. 2. Utrū uti conveniat brutis animalib9.

Aug. in lib. 83 quæstt. (qu. 30.) « uti aliqua re nō pō nisi animal q. rationis ē particeps». –

Concl. Nullo usu brutis animalib9, cū ratione careant, ē unū ad alterū referre nesciant, competere pō.

(In co) Uti ē applicare aliquod principiū actionis ad actionē, sicut consentire ē applicare motū appetitivū ad aliquid appetendū (qu. 15. a. 1. 2. 3.) Applicare aute aliquid ad alterū no e nisi ej9 q. habet super illud arbitriū, q. nō ē nisi ej9 qui scit referre aliquid in alterū, q. ad rationē pertinet: ē ideo solū animal rationale ē consentit ē utitur.

Art. 3. Utrū us9 possit esse etiā ultimi finis.

Aug. in lib. 83 quaestt: Deo nullo recte utitur, sed fruitur." Sed sol9 De9 ē ultim9 finis. Ergo ultimo fine nō ē utendū.

Concl. Quoniā us9 applicationē alicuj9 ad aliud denotat, ipse tantumodo eoɀ ē, quæ sunt ad finē ē nō ultimi finis.

(In co.) Qd applicatur ad aliud, se habet in ratione ej9 q. ē ad finē. Et ideo uti semper ē ej9 q. ē ad finē, propter q. ē ea quæ sunt ad finē accomodata, utilia dicuntur, ē ipsa utilitas interdū us9 nominatur.

Ad 2. Finis assumitur in facultate voluntatis, ut voluntas in illo quiescat: unde ipsa requies in fine, quæ fruitio ē, dicitur h. modo us9 finis; sed i. q. ē ad finē assumitur in facultate voluntatis, nō solū in ordine ad usū ej9 q. e ad finē, sed in ordine ad aliā rē in qua voluntas quiescit.

Art. 4. Utrũ usq praecedat electionẽ.

Dam. " 22: voluntas per electione impetu facit ad operationẽ, i postea utitur." Ergo usq req. electionẽ.

Concl. Usq electione req. si consideretur voluntas, ut utitur executivis potentiis; tamen si ad rationẽ conferatur, usq electionẽ praecedit.

Q. 17. De actibq imperatis a voluntate.

Art. 1. Utrũ imperare sit actq rationis v. voluntatis.

Appetitq obedit rationi. Ergo rationis ẽ imperare. (Greger. Nyss. v. Nemes. de nat. hom. 16. Philos. ethic. I. 13)

(In co) Imperare ẽ actq rationis, praesupposito tamen actu voluntatis. Actq voluntatis ẽ rationis supra se invicẽ possunt ferri, prout sc. ratio ratiocinatur de volendo ẽ voluntas vult ratiocinari, contingit actu voluntatis praeveniri ab actu rationis ẽ e converso.

Imperare autẽ ẽ quidẽ essentialiter actq rationis: imperans enĩ ordinat eũ, cui imperat, ad aliquid agendũ, intimando v. denunciando, sic autẽ ordinare per modũ cujusdã intimationis ẽ rationis.

Primũ autẽ movens in viribq animae ad exercitiũ actq ẽ voluntas (qu. 9. a. 1) Cũ ergo sec. movens nõ moveat nisi in virtute primi moventis, seq. q. h. ipsũ q. ratio movet imperando, sit ei ex virtute voluntatis. Unde imperare ẽ act. rationis praesupposito actu voluntatis, in cujq virtute ratio movet per imperiũ ad actq exercitiũ.

Ad 1. Imperare nõ ẽ movere quocunq modo, sed cũ quadã intimatione denuntiativa ad alterũ, q. ẽ rationis.

Ad 2. Radix libertatis ẽ voluntas sicut subjectũ, sed sicut causa, ẽ ratio: ex h. enĩ voluntas libere pt ad diversa ferri, quia ratio pt habere diversas conceptiones boni, ẽ ideo philosophi definiunt liberũ arbitriũ, q. ẽ liberũ de ratione judiciũ, quasi ratio sit causa libertatis.

Art. 2. Utrũ imperare pertineat ad animalia bruta.

Imperiũ ẽ actq rationis (a. 1.). Sed in brutis nõ ẽ ratio. Ergo neq imperiũ.

(In co.) Imperare nihil aliud ẽ, quã ordinare aliquẽ ad aliquid agendũ, cũ quadã intimativa motione. Ordinare autẽ ẽ propriq actq rationis. Unde impossibile ẽ q. in brutis animalibq, in quibq nõ ẽ ratio, sit aliquo modo imperiũ.

Ad 1. Vis appetitiva dicitur imperare motũ, in quantũ movet rationẽ imperante. Sed h. ẽ solũ in hominibq; in brutis autẽ animalibq virtq appetitiva nõ ẽ proprie imperativa, nisi imperativũ sumatur large pro motivo.

Ad 2. In brutis animalibq corpq quidẽ habet, unde obediat, sed anima nõ habet, unde imperet, quia nõ habet, unde ordinet; ẽ ideo nõ ẽ ibi ratio imperantis ẽ imperati, sed solũ moventis ẽ moti. —

S. Thom. 1 II. qu. 17.

Art. 3. Utrum usus praecedat imperium.

Dam. II. 22: impetus ad operationem praecedit usum. Sed impetus ad operationem fit per imperium. Ergo imperium praecedit usum.

(In co.) Usus ejus quod est ad finem, sec. quod est in ratione referente ipsum in finem, praecedit electionem (qu. 16. a. 4) unde multo magis praecedit imperium.

Sed usus ejus quod est ad finem, sec. quod subditur potentiae executivae, sequitur imperium, eo quod usus utentis conjunctus est cum actu ejus quo quis utitur. Imperium autem non est simul in actu ejus cui imperatur; sed naturaliter prius est imperium, quam imperio obediatur et aliquando etiam est prius tempore. Unde imperium prius est quam usus.

Ad 1. Non omnis actus voluntatis praecedit hunc actum rationis qui est imperium, sed aliquis praecedit, sc. electio, et aliquis sequitur sc. usus. –

Art. 4. Utrum imperium et actus imperatus sint actus unus v. diversi.

Philos: Ubi est unum propter alterum, ibi est unum tantum. Sed actus imperatus non est nisi propter imperium. Ergo sunt unum.

Concl. Imperium et actus imperatus sunt unus et idem actus humanus, sunt quoddam totum, multi autem sec. partes.

In co.) Multa individua, quae sunt unius generis v. speciei, sunt simpliciter multa et sec. quid unum, nam esse unum genere et specie, est esse unum sec. rationem. Sicut autem in genere rei naturalium aliquod totum componitur ex materia et forma, ut homo ex anima et corpore, qui est unum naturale, licet habeat multitudinem partium, ita etiam in actibus humanis actus inferioris potentiae materialiter se habet ad actum superioris, in quantum inferior potentia agit in virtute superioris moventis ipsam, sic enim et actus moventis primi formaliter se habet ad actum instrumenti.

Ad 1. Si essent potentiae diversae ad invicem non ordinatae, actus earum essent simpliciter diversi, sed quando una potentia est movens alteram, tunc actus earum sunt quodammodo unus; nam idem est actus moventis et moti; III Phys.

Art. 5. Utrum actus voluntatis imperetur.

Omne quod est in potestate nostra, subjacet imperio nostro. Sed actus voluntatis sunt maxime in potestate nostra; nam omnes actus nostri in tantum dicuntur in potestate nostra esse, in quantum voluntarii sunt. Ergo actus voluntatis imperantur a nobis.

Concl. Cum ratio possit de voluntatis actu ordinare, eidem imperari a ratione necessarium est.

(In co.) Imperium nihil aliud est quam actus rationis ordinantis cum quadam motione ad aliquid agendum. Manifestum est autem quod ratio potest ordinare de actu voluntatis, sicut enim potest judicare quod bonum sit aliquid velle, ita potest ordinare imperando quod homo velit: ex quo patet quod actus voluntatis potest esse imperatus.

Ad 3. Cum imperium sit actus rationis, ille actus imperatur qui rationi subditur. Primus autem voluntatis actus ex rationis ordinatione non est, sed ex instinctu naturae aut superioris causae (qu. 9. a. 4). Et ideo non oportet quod in infinitum procedatur.

Art. 6. Utrũ actꝰ rationis imperetur.

I. q. libero arbitrio agimus, nostro imperio agi põ. Sed actꝰ rationis exercentur per liberũ arbitriũ; libero enĩ arbitrio homo exquirit, consiliatur, judicat, disponit. ergo actꝰ rationis possunt esse imperati.

Concl. Actꝰ rationis quoad exercitiũ sunt imperati, cu ĩ nostra sint potestate; sed quoad specificationẽ nõ semper sunt imperati, actꝰ videlicet rationis circa ea quorũ ẽ contingens veritas. –

(In co.) Quia ratio supra se ipsã reflectitur, sicut ordinat de actibꝰ aliarũ potentiarũ, ita etiã põ ordinare de suo actu: unde etiã actꝰ suꝰ põ esse imperatꝰ. Sed actꝰ rationis põ considerari 2er:

Uno modo quantũ ad exercitiũ actꝰ ẽ sic semper imperari põ;

alio modo quantũ ad objectũ, respectũ cujꝰ 2 ~~objecta~~ actꝰ rationis attenduntur: 1° quidẽ, ut veritatẽ circa aliquid apprehendat et h. nõ ẽ in potestate nostra. 2° aliꝰ actꝰ rationis ẽ, cũ his quæ apprehendit, assentit. Si igitur fuerint aliã apprehensæ, quibꝰ naturaliter intellectꝰ assentiat (sicut prima principia) assensꝰ taliũ v. dissensꝰ nõ ẽ in potestate nostra, sed in ordine naturæ: ẽ ideo proprie loquendo naturæ imperio subjacet. Sunt autẽ quædã apprehensæ, quæ nõ adeo convincunt intellectũ quin possit assentire v. dissentire v. saltẽ assensũ v. dissensũ suspendere propter aliquã causã; ẽ in talibꝰ assensꝰ v. dissensꝰ in potestate nostra ẽ e sub imperio cadit.

Ad 1. Ratio eo modo imperat sibi ipsi, sicut ẽ voluntas movet se ipsã, (qu. 9 a. 3) in quantũ sc. utraq potentia reflectitur supra suũ actũ ẽ ex uno in aliud tendit.

Art. 7. Utru actꝰ appetitꝰ sensitivi imperetur

Greg. Nyss. (Nemes.): obediens rationi dividitur in duo, in desiderativũ ẽ irascitivũ quæ pertinent ad appetitũ sensitivũ. Ergo actꝰ appetitꝰ sensitivi subjacet imperio rationis.

Concl. Actꝰ appetitꝰ sensitivi quo modo ab animi potestatẽ sunt, rationis imperio subjiciuntur; quo vero modo insequuntur corporis dispositionẽ, nonnunquã præter rationis imperiũ fiunt.

(In co.) Appetitꝰ sensitivꝰ in h. differt ab appetitu intellectivo, qui dicitur voluntas, q. appetitꝰ sensitivꝰ ẽ virtꝰ organi corporalis, nõ autẽ voluntas. Omnis autẽ actꝰ virtutis utentis organo corporali, dependet nõ solũ ex potentia animæ, sed etiã ex corporalis organi dispositione: sicut visio ex potentia visiva ẽ qualitate oculi, per quã juvatur v. impeditur: unde ẽ actꝰ appetitꝰ sensitivi nõ solũ dependet ex vi appetitiva, sed etiã ex dispositione corporis.

. . | .

De actib9 humanis 14.

S. Thom. I II. qu. 17. 12

Art. 8 Utrū act9 animæ vegetabilis imperetur.

Greg. Nyss: i. q. nō obedit rationi, esse nutritivū ē generativū.

Concl. Act9 animæ vegetativæ, qui sequuntur appetitu naturale, nullo pacto imperio rationis subduntur.

(In co.) Actuū quidā procedunt ex appetitu naturali, quidā aute ex appetitu animali v. intellectuali. Omne agens aliquo modo appetit finē; appetit9 aute naturalis nō consequitur aliquā apprehensionē, sicut seq. appetit9 animalis ē intellectualis; ratio aute imperat per modū apprehensivæ virtutis: e ideo act9 illi, qui procedunt ab appetitu intellectivo v. animali, possunt a ratione imperari, nō aute illi qui procedunt ex appetitu naturali. Hujusmodi aute act9 sunt vegetabilis animæ.

Ad 3. Virt9 ē vitiū, laus ē vituperiū nō debentur ipsis actib9 nutritivæ v. generativæ potentiæ, quæ sunt digestio ē formatio corporis humani, sed actib9 sensitivæ partis ordinatis ad act9 generativæ v. nutritivæ, in concupiscendo delectationē cibi ē venereoꝝ ē utendo sec. q. oportet v. nō sec. q. oportet. –

Art. 9. Utrū act9 exterioꝝ membroꝝ imperentur.

Aug. VIII Conf. 8: Imperat anim9, movetur man9 e tanta ē facilitas, ut vix a servitio discernatur imperiū.

Concl. Membra illa, quib9 opera sensitivæ partis exercentur, imperio rationis subduntur; quæ vero naturalis virin motū suscipiunt, minime subjiciuntur rationis imperio. –

Ad 3. H. q. mot9 genitaliū membroꝝ rationi nō obedit, ē ex poena peccati (Aug. XIV de civit. Dei 16)

Q. 18. De bonitate e malitia humanoꝝ actuū in generali.

Considerandū ē de bonitate ē malitia humanoꝝ actuū: 1° quomodo actio humana sit bona v. mala; 2° de his, quæ sequuntur ad bonitatē v. malitiā humanoꝝ actuū, puta: meritū v. demeritū, peccatū ē culpa. Circa 1ū occurrit 3ex consideratio: 1a ē de bonitate e malitia humanoꝝ actuū ī generali; 2a de bonitate ē malitia interioꝝ actuū; 3a de bonitate ē malitia exterioꝝ actuū. Circa 1ū quæruntur undecim:

Art. 1. Utrū omnis humana actio sit bona v. aliqua mala.

Dom. dixit: Omnis qui male agit, odit lucē." Jo. 3. Ergo aliqua actio hominis mala.

Concl. Quia de ratione boni ē ipsa essendi plenitudo, nō omnis hominis actio simpliciter bona dici pō; sed quantū deē illi de plenitudine essendi quæ debetur actioni humanæ, tantū a bonitate deficit, ē sic dicitur mala.

(In co.) In reb9 unumquodq. tantū habet de bono, quantū habet de esse, bonū enī ē ens convertuntur (... q. 5. a. 1. P. I.). Sol9 aute Deu9 habet totā plenitudinē sui esse sec. aliquid unū e simplex; unaquaeq. vero res aliā habet plenitudinē essendi sibi convenientē sec. diversa.... Quantū igitur habet de

esse, tantū habet de bonitate; in quantū vero aliquid ei deficit de plenitudine esse di, in tantū deficit a bonitate ē dicitur malū...

Ad 1. Malū agit in virtute boni deficientis; si enī nihil esset ibi de bono, neq. esset ens, neq. agere posset. Si autē nō esset deficiens, nō esset malū: unde ē actio causata ē quoddā bonū deficiens, quia sec. quid ē bonū, simpliciter autē malū.

Ad 3. Actio mala pōt habere aliquē effectū per se, sec. i. q. habet de bonitate ē bonitate... nō autē in quantū caret ordine rationis.–

Art. 2. Utrū actio hominis habeat bonitatē v. malitiā ex objecto.

Osee IX: Facti sunt abominabiles sicut ea quæ dilexerunt. – Fit autē homo Deo abominabilis propter malitiā suæ operationis. Ergo malitia operationis e sec. objecta mala, quæ homo diligit; ē eadē ratio ē de bonitate actionis.

Concl. Sicut prima rei naturalis bonitas ē ex forma quæ dat speciē rei, ita prima bonitas moralis ē ex objecto convenienti; ē simili modo de malitia morali censendū ē.

(In co.) Bonū ē malū actionis (s. rei) attenditur ex plenitudine essendi v. defectu ipsius. 1ᵘ autē q. ad plenitudinē essendi pertinere videtur, ē i. q. dat rei speciē. Sicut autē res naturalis habet speciē ex forma, ita actio habet speciē ex objecto, sicut ē motus ex termino... unde a quibusdā vocatur bonū ex genere, pū: uti re sua.

E sicut in rebus naturalibus 1ᵘ malū ē, si res generata nō conseq. formā specif. pu: si nō generetur homo, sed aliquid aliud loco ejus – ita 1ᵘ malū in actionibus moralibus ē q. ē ex objecto, sicut accipere aliena, ō dicitur malū ex genere (genus = species, ut genus humanū = hum. species)

Ad 1. Licet res exteriores sint in se ipsis bonæ, tamen nō semper habent debitā proportionē ad hanc v. illā actionē: ē ideo in quantū considerantur, ut objecta talium actionū, nō habent rationē boni.–

Ad 2. Objectū nō ē materia ex qua, sed materia, circa quā, e habet quodamodo rationē formæ, in quantū dat speciē.

Art. 3 Utrū actio hominis sit bona v. mala ex circumstantiis.

Philos. Eth: virtuosus operatur sec. q. oportet ē quando oportet e sec. alias circumstantias. – Ergo ex contrario vitiosus sec. unumquodq. vitiū operatur quando nō oportet, ubi nō oportet ē sec. de aliis circumstantiis.

Concl. Sicut res naturales non modo ex suis substantialibus formis perfectionē sortiuntur, verū etiā ex accidentibus supervenientibus, ita ē humani actus nō solū ex objectis, verū ex circumstantiis boni v. mali esse dicuntur.–

Ad 1 Circumstantiæ sunt extra actionē, in quantū nō sunt de essentia actionis, sunt tamen in ipsa actione velut quædā accidentia ejus

Ad 2. Nō omnia accidentia per accidens se habent ad sua subjecta, sed quædā sunt per se accidentia, quæ in unaquaq. arte considerantur

Ad 3. Cū bonū convertatur cū ente, sicut ens dicitur sec. substantiā – ē accidens, ita ē bonū attribuitur alicui ē sec. esse suū essentiale ē sec. esse accidentale.

<u>De actibg humanis 15.</u>

S. Thom. I II. qu. 18.

Art. 1. Utru actio humana sit bona v. mala ex fine.

Doct. Topic. cujg finis bonq ē, ipsū quoq bonū ē, e cujs finis malq ē, ipsū malū ē.

Conl. Actiones humanæ sicut ex fine dependent, ita præter absoluta bonitate, quā ea se habent, ē eā quā ex objecto v. ex circumstantiis, ex fine quoq bonitate [illegible] recipiunt.

(J. o.) Eade ē dispositio rez in bonitate q in esse. Sunt em quæd. quoz esse ex alio nō dependet, ē in iis sufficit, considerare ipsū eoz esse absolute. Quædā vero sunt, quoz esse dependet ab alio, unde oportet q. considerentur per considerationē ad causā, a qua dependent. Sicut aute esse rei dependet ab agente e forma; sic bonitas rei dependet a fine.

In personis divinis, quæ nō habent bonitate dependente ab alio, nō consideratur aliqua ratio bonitatis ex fine. Actiones aute humanæ [illegible] alia quor bonitas dependet ab alio, habent rationē bonitatis ex fine a quo dependent.

Sic igitur in actione humana bonitas 4ex considerari pot. Una sec. genq, prout ē actio, quantū habet de actione ē entitate, tantū habet de bonitate. Alia sec. spem [illegible] accipitur sec. objectū conveniens; 3a sec. circumstantias, quasi sec. accidentia, 4a sec. finē quasi sec. habitudine ad bonitatis causā.

Wyciągi

Studya nad Św. Tomaszem.

(Die thomistischen studien u. die bewegung der gegenwart – Historisch-politische blätter für das Kathol: deutschland – von Edm. Jörg u. Fr. Binder – Bd. 71 Heft. 1 – München 73

—

W Katol. nauce dokonywa się wielkie przeobrażenie. W przeszłym wieku zerwano z przeszłością zupełnie, teraz do niej poprzerwanych kiedyś wracają. Wielki i prawdziwy rozkwit Katol: studyów około r. 30 rozpoczął się właśnie od przeświadczenia, że przerwanie tradycyi szkolnej i zupełne z przeszłością zerwanie wielkiem było nieszczęściem, bo razem z niepotrzebnemi błahostkami porzucono wiele rzeczy essencyalnych. Jednakże ten zwrot zbawienny ograniczył się do jednego [illegible] nieledwo 15 latach ustał, bo brano się teoretycznie z literacką ciekawością do rzeczy, a nie praktyczną wiarą. Z resztą nie umiano się uwolnić od pierwszych przesądów i przyjętej rutyny.

Teraz po ostatnich wypadkach przekonano się wreszcie i niemała szkoda, bo zbyt późno, że wielkie kokietowanie z liberalnym postępem do niczego nie prowadzi. Od kiedy nieprzyjaciele Kościoła nas nie potrzebują więcej, przestali nam podchlebiać.

Trzeba więc wrócić zupełnie i bezwzględnie do owego punktu, gdzie szkolna tradycya została porzucona. Trzeba się przedewszystkiem zanurzyć w studyach teologii. Ale to samo nie załatwi roboty. Dawni scholastycy nigdy nie stali, lecz postępowali; to i nam nie wypada, ale zaniechać postępować w ich duchu [illegible], trzeba przyrody najczęściej [illegible], [illegible] nie można, nie poznawszy go, potem trzeba [illegible] go i spopularyzować.

Że to w istocie dzieje się dzisiaj, widzi z katalogów [illegible] wszystkich. Teologia ~~[illegible]~~ Katol. [illegible] [illegible] [illegible], a z teologii [illegible] dziś pełno scholastyków. Czy mogły tak bajecznie, że [illegible] wszystkie niedostępne.

[illegible] jezuity Arriagi do Św. Tom. [illegible] niedawno w Paryżu za 200 fr.

Rod. Arriaga S.J. Disp. theol. in [illegible] partes d. Thomae Lugd. 1669. 8 ti fol.

Nie mniej pokazuje się to z nakładów. Wielkie firmy paryskie Vivesa i Palmy podejmują się wydawnictw zdumiewających obszernością i kosztownością swoją – bo też nam najlepiej pomogą, co się dzieje w teologii, bo narażają się na niesłychane koszta i straty nawet, gdyby nie znaleźli odpowiednich kupujących. [illegible] to wydali oni cały szereg dawnych scholastyków.

I tak Vivès ogłosił wszystkie dzieła Bonawentury (wyd. Peltier) w 14 tomach 4°, Bellarmina (wyd. Fevre) w 10 tom: 4° oraz Jana de Lugo S.J. opp. omnia w 8 tom. 4°

Wydania dzieł trzech wymienionych Kardynałów są bardzo pokaźne i ładne, ale świetna po- [illegible]; z Bellarm: ogłoszono nawet tłum. franc.: Oeuvres trad. en français par Bavas Ducruet et Berton 10 voll. 8

Większem jeszcze przedsięwzięciem jest wydanie Suareza, opera omnia 28 voll. 4 – tak wielkie, że mniejsze n.p. Lacroix S.J. theol. moralis ed. Dion 4 voll. 4 zupełnie znikają.–

Przedsięwzięcia te nie tylko po ostatniej wojnie nie ustały, lecz owszem wzrosły jeszcze. Palmé, już dawniej rozpoczął i wydał Żywoty Św. Św.: Bolandystów oraz inne dzieła histor: Lecz ogłosił świetne wyd.: Billuart O. Pr. Summa S. Thomae 8 voll. 4. – 4te wyd. w tym wieku a 9te w ogóle – nareszcie rozpoczął nowe wyd.: najwspanialszego dzieła theol.: Salmanticenses w 20 mniej więcej tomach, Cursus theologicus – niegdyś ogłoszonego przez bosych Karmelitów w Salamance.

Nikt prawie nie uwierzy, że obaj nakładcy równocześnie wydali wszystkie dzieła Ripaldy: Palmé w 4 tomach in fol. a Vivès w 8 tom. 4°. Byłoby to rzeczą niepodobną, gdyby interes dla kwestyj scholastycznych, którymi przepełnione jest wielkie dzieło „de ente supernaturali" nie było bardzo żywem, bo autor

nie należy do najpierwszych, zatem nie jego imię, lecz interes teolo: ekonomiczny wydawców. - Jak bardzo znaczną powagą tego autora i stąd pokazuje się, że przed kilku laty sprzedano egzemplarz za 800 fr.

Zaledwo skończono wydanie wszystkich dzieł Św. Tomasza w Parmie w 26 tomach fol. 1852-70, a już rozpoczynają w Paryżu nowe ... ich różnych edycjach, których jedno bardzo kosztowne - Tem bardziej to zadziwia, że Vivès już dawniej wydał św. Tom. obie sumy, Catena aurea i listy pauliń. - a prócz tego suma teol: ukazała już w różnych wydaniach, w Parmie, w Sięgnie, Vivèsa, w Bar le Duc (Luxemb:) w 6 wyd:

Dodamy do tego liczne wydania Św. Alfonsa, wreszcie wiernego dotąd Komentarza Kard: Toleta do Sumy Św. Tom. (nowe wyd: Bawaina i Petavinsza oraz Thomassina (którzy nie należą do właściwych scholastyków) nowe wyd: teologii Tomasza ex Charmes w 8 tom: trzydzieści kilka wydań teologii Perrony którzy tyle ma ułomności.

Trudno nie uznać tego prądu i trudno z nim nie płynąć.

—

Inną oznaką, że odżyły studya schol: to jest że wszystkie partye i szkoły zarówno studyują Św. Tom: Tem samem odżyły dawne szkoły. Z jednej strony wielka i liczna szkoła jezuicka, z drugiej strony, ustalona we Francyi i bezwzględny Tomizm, który i w Niemczech do znaczenia dochodzi. - Wydawcy ~~[illegible]~~ paryzcy nowego wydania wszystkich dzieł Św. Tom: podpisali się: scholae thomisticae alumni -

Tem bardziej Katolicy uważają do schol: ... wiedzy, nieprzyjaciele nasi ich nie cierpią. - a wiedzie ... tych katolików w Katolii p. Dr. Michelis wiele jadu wyrzucił na schol: zdało się jemu, że w dniu owym historia została poruszona się o Dobry Kwiat naprzód, że teraz

pracować nad tem trzeba, aby panowanie scholastyka Tomasza z Akwinu w Kościelnej nauce ustało; nie był on wprawdzie samodzielnym myślicielem, umiał jednak cały zebrany materyał sobie przetrawić i ułożyć. To było jego znaczenie w dawnych czasach. Dzisiaj jednak naukowe panowanie Tomasza i panowanie Kuryi, muszą być usunięte, jeżeli ma być lepiej w świecie. Allg. Ztg. n. 268.

Oczywiście nie mówią Katolikom lepiej znaleźć Św. Tom: jak uczynił Dr. Hubelis,

Najbardziej zarzuty do Św. Tom: wielkie kwestye, poruszone prawami ostatniego Soboru. Czy Św. Tom. był infallibilistą? czy on uznawał naukę o najwyższej Katedrze papieskiej?

Wtedy pokazało się, że nauka przez sobór ostatni podniesiona do godności dogmatu, nie jest ani wymysłem ani wyłącznością Jezuitów, lecz znajduje się w dziełach wszystkich wielkich scholastyków. —

Wyciągi

Nauka scholastyków o nieomylności papieskiej.

Histor.-polit. Blätter. Bd. 71. H. 1. München 1873 – Die thomistischen Studien u. die Bewegung der Gegenwart – (Do naszego przedmiotu od str. 42)

Wśród tomistów oczywiście w pierwszem miejscu stoją Dominikanie. Ci pierwsi bronili nauki, że papież jest najwyższym nauczycielem – zob. Tractatus de libertatibus eccl. gall. auctore N. C. S. Leodii 1689 – l. VII. c. 13. – tak mówi Gallikanin. Zaczynając od dominikanów włoskich spotykamy tutaj naprzód Św. Antonina (bo nie chcemy cytować autorów dawniejszych od sporów bazylejskich), † arcybiskupem Florenckim r. 1459 – w kilku miejscach wykłada, wbrew Gallikanom oraz naukom wygłoszonym w Konstancyi i Bazylei, że papież stoi nad soborem, bo przez niego dekreta soborowe prawną moc nabierają, a nie wolno od niego apelować do soboru – Summa theol. p. III tit. 23. c. 3. § 2. § 3. tit. 22. c. 6. § 20.

Oczywiście jest to zupełna nieomylność. Dodajmy zaś to, co mówi o plenitudo potestatis w papieżu, o tem, jak Św. Piotr prawie wyższy od innych apost.: Trudność jedna jest w jego definicyi ex cathedra: utens consilio et requirens adjutorium universalis ecclesiae, ale również niedokładne wyrażenie znajdujemy także u Andrady i nawet u Turrecrematy, potem że „środki" do uznania nie są bezwzględnemi warunkami. –

Także Św. Anto: odróżnia prywatną osobę papieża od jego nauczycielstwa: pierwsza może się mylić, drugie nie może Kościoła w błąd wprowadzić – ib. tit. 23. c. 3. § 4.

Że wielki obrońca papiestwa przeciw bazylejskim doktrynerom, Kard. Turrecremata, był infallibilista, nasi przeciwnicy nie zaprzeczyli.

Ziaro: Sawanarola „poprzednika reformacyi". w Wormacyi umieścili u nóg Lutra, to nie pierwszeństwo, że jest infallibilista. — triumphus crucis s. de fidei christianae veritate l. II c. 6.

Na początku XVI. w. w liczbie włoskich dominikanów mamy trzech pierwszorzędnych teologów, a wiek ten był bardzo obfity w wielkich teologów —

1° Franciszek de Sylvestris, 407 gen. zakonu, nazywa się zwykle Ferrariensis, z miejsca urodz. Świetny komentarz do Tom. Summa contra Gentiles. Teraz w Niemczech zaczyna znowu zwracać uwagę na siebie. (Scheeben, natur u. gnade, Kaunz 61. chociaż zwraca to jest odkrycie, bo na południu zawsze go używano.

Powiada: nauka, jako sobór wyższy jest od papieża a władza papieska płynie z władzy całego Kościoła sprzeciwia się wierze chrześcijańskiej. — in Sum. c. Gent. IV. 76.

2° Sylwester Mazolinus, Mag. S. P. także nazywa się Prierias z miejsca urodz. napisał osobne dzieło o tej materyi: op. de irrefragabili veritate ecclesiae Romanae Rom. pontificis contra M. Lutherum.

Prócz tego mówi o nieomylności w swojej klasycznej Summa Summarum quae Sylvestrina dicitur między podręcznik niezbędny między wielu innymi n. p. Canonizatio. Concilium. Ecclesia..

3° Tomasz a Vio, kardynał. biskup Gaety skąd Cajetanus. „z pomiędzy wielkich mnogich stulecia najuczeńszy", mówi Sixtus Senen. W ciężkich podróżach, na usługach Kościoła, jako legat papieski, napisał bajecznie wiele — jego exegeza obejmuje całe pismo św. prócz tego wielkie dzieła o filozofii, dogmatyce i teologii moral: prócz tego około 82 pism różnych wśród których klasyczna rozprawa „de auctoritate

papa è concilio. Że Cajetan był bezwzględnym infallibilistą, zadziwia niektórych, bo w wielu innych rzeczach, zupełnie jak Erazm Rotterd. zaćił duchem nowatorstwa, i nawet wypisał niektóre nauki, potępiane przez jego braci zakonnych, a później przez Piusa V, także ówcześnie wymazane z dzieł jego.

Do nowatorstwa skłaniał się także Ambroży Catharinus – ad Carol. Imp.: apologia pro veritate cathol. ac apostol. fidei adv. M. Lutheri dogmata, który był bardzo uczony, ale dziwaczny, i z wszystkimi żył w niezgodzie nawet z najznakomitszymi braćmi swego zakonu t. j.: Cajetanem, Dom. Soto i Bartł. Carranza – mimo to był infallib:

Sixtus Senen: były żyd: wielki krytyk i historyk literatury – biblioth. sancta lib. VI. an. 68–72 oraz inkwizytor Bartł. Fumo (Summa quae aurea armilla nuncupatur: s. v. Concil.) krótka ale bardzo przydatna encyklop. teolo:

„Gdyby papież i sobór byli różnego mniemania, trzeba pójść za papieżem, nie że ten ma lepsze argumenta, lecz że jego powaga jest wyższa" V

V Serafin Capponi a Porrecta, zostawił wykłady i najjaśniejszy kom: do Św. Tom. wł. in 2. 2. q. 1. a. 10.

Domin. Gravina, którego pisma „jakoby ... hidianitów niezliczone były jak piasek nad brzegami morza" Jego dzieło o tej materji jest niezmiernie ważne – fol.
praescriptiones catholicae 4 to – tom. IV. p. I. de legitimo judice controversiarum p. II. de partibus in Concilio p. III de legitimo et praecipuo magistro et judice infallibili Rom. pontif. xx –

Rygorysta Daniel Concina, wielki kaznodzieja i uczony, prowadził świątobliwe życie, ale nie cierpiał Jezuitów – ad theol. dogm. mor: apparatus li. I. D. 3. c. 9.

Kardynał Gotti, przyjaciel Benedykta XIV

dogmatyk, polemik, znawca historyi Kościelnej –
De locis theol: q. 3. d. 6.

Kard: Orsi, znakomity dziejopisarz Kościoła
„de irreformabili R. Pont. judicio 2 ti 4.
De R. P. in Synodos oecumenicas potestate
1 vol. 4 –

bardzo mierny Patuzzi, zagorzały przeciwnik
jezuitów i św. Alfonsa, przez całe życie wal-
czył za czystość nauki św. Tom. mimo to wszy-
stkie wysiłki, jak ci, z którymi walczył –
probrom: de locis theol. mor. c: 6 § 2.

nareszcie Grek Tomasz Mamachi, najwiękrzy
archeolog chrześcijański – origenes et antiquit.
IV. p. 1 e II – wielki przyjaciel Jezuitów, bronił
ich przeciwnika bisk. Palafoxa – pierwszy
wystąpił przeciw Febroniuszowi – epist. ad
Just. Febr. 2 ti – 8° pierwszy zbił twierdzenia
Eybela; epist. 2 adv. lib: quid est papa?

Z hiszpańskich Dom: pierwszy i czasem i chwały
jest Franciszek a Victoria; nie tak słynął z pism
swoich, jak metodą nauczania. Gdyby tylko poła-
wa tego co o nim opowiadają, prawdą była
trzeba go mieć za jednego z największych
mistrzów katedry, taką on zaprowadził od-
mianę w wykładzie teologii i takich on wycho-
wał uczniów

Relectiones XII theologicae in 2 libros di-
stinctae: rel. 3. de potestate pontificis et con-
cilii — –

Summa sacramentorum. tr. de clavibus c. 3.
„Wszelka władza biskupów pochodzi od
Piotra i jego następców, rzymskich biskupów

Najwięksi z jego uczniów
Melchior Cano, jeden z najdzielniejszych
teologów i głębokością treści i świetnością
wykładu. Łacina jego wyborna i wzorowa.
Zasługa jego w tem, że jasno i dokładnie
wykazał potrzebę

Wyciągi

Nauka scholastyków o nieomylności papieżkiej.

wdziałnej i dotykalnej powagi w teologii, owa że naukowo wykazał, jako teologiczne rozbieranie kwestyi dogmatycznych powinno od powagi swej, jako od fundamentu zaczynać.

zob. VI. c. 7. § quaobre : § sed queris

Trzeci wielki hiszpański teolog z zakonu św. Domin. był nim Canusa Bannez, spowiednik św. Teresy — każdo jego zdanie tchnie majestatyczną dumą i szlachetnością hiszp. wiary. Przez niego naczelne (?) ... wytłumiona niechęć pomiędzy Domin. a Jezuit: wybuchła w otwartą walkę i jedną stała się z najzapalczywszych i najpłodniejszych zjawisk XVI w: Jeżeli więc bronił nieomylności papieżkiej, doprawdy nie z miłości ku Jezuitom — wykłada to w dwóch rozprawach jednej, napisanej dla uczniów a drugiej dla profesorów św. teologii — obie razem z dziełem Canusa i dziełem Jezuity Grzegorza z Walencyi (analysis fidei Ingolst. 1585) są klasyczne w danej kwestyi powagi. —

z największą pewnością pisze, iż na chwilę nie wątpi, że jego mniemanie prawnemu soborowi przedłożone, ogłoszonem zostanie prawdziwą wiarą a mniemanie przeciwne potępienia godnym błędem. Bo w każdym razie jest ono upart: tradycyą i w istocie wszyscy jej są tak mądrzy, gdyby nie się ... Konst: Salom djabeł był na ... Katolików między pozenia. Tylko Grecy aż do owego czasu uważali się przeciwni ... ... in 2dae. q. 1. a. 10.

Inny wielki teolog owego stulecia Dom. Soto; jak poprzednik, prof. w Salamance. Canus pod... stawiał ... wietnie ... na ... Soborze Tryd. a ten był tam z poręki Karola V, swego penitenta — "papież może się mylić jako człowiek ale jako papież żadnym sposobem nie może błędu dogm: wystawiać wiarą prawdziwą"

Sławniejszy od niego i świętością i uczonością równoimienny
Piotr de Soto, największy z papieskich teologów
na Soborze, któremu Niemcy i Anglia więcej jeszcze
zawdzięczają, aniżeli papież i Hiszpania, także
wyraźnie bronił tej samej nauki. (apologia
c. 83. 86. 88. 94) Historyk Soboru z powodu
imieni jego, powiada że aż do ostatniej chwili
bronił nauki, mocniejszej papieża nad Soborem
Pallavicini lib. 20. c. 13.

Znamie także na Sob: odznaczył się Domin.
Bartłomiej Carranza a Miranda, który tak
nieszczęśliwie skończył i tyle wycierpiał od hiszp.
inkwizycji - on nie tylko urzędowej nieomylności
papieża broni ale co więcej, skłania się nawet
do przypisywania mu prywatnej. Controv. 3.4

Dwóch jeszcze wymieniamy hiszp. teologów pierwszej Klassy.

Jan a Sto Thoma, prof. w Alcala (Compluto) syn tajnego radcy przy boku arcyks.
Alberta, Poinsot i Portugalki, łączący tak
pochodzeniem jak wychowaniem w Koimbrze
i Lovanii wszystkie zalety germ. i romań.
ludów. Zarówno dzielny filozof jak teolog
zwrócił na się uwagę Filipp IV, który go
zamianował spowiednikiem swoim; urząd ten
tak sprawował, że nazwał się wzorem król.
spowiednika - nazywa się u wielu, nawet u przeciwników,
najsławniejszym Tomistą swego stulecia - wedle niego katolików nieomylności
papieża obowiązuje De fide - in 2.2. disp. 8
a. 4. n. 2. 7. a dla heretyków dowodzi tej
na podstawie dekretu o unii florenckiej
i bulli Unam sanctam - ib. n. 3-6.

Wreszcie był tyż jen. zakonu, potem arcybiskup
Walencji, Jan Tom. de Roccaberti - lib.
apol. de Honorii constantia. Valentiae 1691 -
De Rom Pont. auctor. 3 ti in fol. V. 1691-94
Wielkie to dzieło o władzy papieskiej w Hiszpa

nii i Włoszech powszechnie się spodobało, w Francyi jednak wywołało takie Gallikanów oburzenie, iże mu ten sam los zgotowali, który niegdyś spotkał Suareza defensionem fidei a później Opata bened. Petit didier „de infallibilitate ss. pontificum. Dekretem parlamentu z 10. grud. 1695 zostało w całej Francyi zakarane, nie tylko sprzedawanie ale nawet ~~przechow~~ posiadanie książki „pomimo wielkiej i potężnej objętości książka, napełniona jest licznemi twierdzeniami, nie opartemi na żadnych dowodach, przeciw rozumieniu Kościoła Katol. świętym tradycyom i wspólnej nauce Ojców i teologów a umyślnie na obelgę francuskim (Gallici nominis) honorom postanowionemi –

Czem wcale nie zrażony wielki pracownik zabrał się do budowy olbrzymiej zbrojowni na ~~korzyść~~ obronę władzy papieskiej. Wybrawszy najznakomitsze rozprawy o tej materyi ułożył wiekopomne dzieło: Bibliotheca max. pontificia, poświęcone Innoc: XII drukowane w Rzymie nakładem Arcybiskupa a skończone w r. 1700 – z ostatnim tomem zawierającym niezbędne rejestra i tablice treści obejmuje 21 tom: in fol. przyczem zważać wypada, że wiele ważnych prac nie umieszczono – n. p. pisma Św. Jana Kapistrana, Dionys: Kartuz. Kardynała Aguirre, Jana a S.to Thoma – daje to wyobrażenie o bogactwie tej gałęzi literatury a zarazem miarę bezczelności, z jaką można mówić w niektórych, że aż do naszych czasów nic nie wiedziano o nieomylności w Kościele. –